

Makale Bilgisi: Atlı, C. S. (2020). İsimlere Sosyolojik Açıdan Bakmak: 1923-2017 Yılları Arasında Türkiye’de Verilen İsimler. DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, ss. 386-406.	Article Info: Atlı, C. S. (2020). A Sociological Perspective on Names: Names Given Between 1923 and 2017 in Turkey. DEU Journal of Humanities, Volume: 7, Issue: 2, pp. 387-406.
Kategori: Araştırma Makalesi	Category: Research Article
Gönderildiği Tarih: 31.08.2020	Date Submitted: 31.08.2020
Kabul Edildiği Tarih: 20.09.2020	Date Accepted: 20.09.2020

İSİMLERE SOSYOLOJİK AÇIDAN BAKMAK: 1923-2017 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DE VERİLEN İSİMLER¹

Cem Serkan Atlı*

ÖZ

İsimler, toplumsal yapı ve toplumsal değişme ile bağlantılı olduğundan sadece halkbilim ve dilbilim disiplinlerinin değil aynı zamanda sosyolojinin de konusunu oluşturmaktadır. İsimler içerisinde yaşanan kültürün, geleneklerin ve pratiklerin yansımalarıdır. İsimler aynı zamanda cinsiyet, yaş, dini pratikler ve ideolojinin göstergesidirler. Çalışmanın amacı, Cumhuriyet Dönemi ile bugün var olan isimler arasındaki farklılıkların hangi koşullar çerçevesinde etkilendiğinin incelenmesidir. Bu bağlamda çalışma kapsamında Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (1923-1950) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (1950-2017) tarafından yayınlanan en çok kullanılan isimler listesi içerik analizi ile incelenmiştir. Araştırma sonucu isimler, iki farklı kategoriye ayrılmaktadır: Geleneksel ve modern isimler. Geleneksel isimler, kültürel ve dini öğeler içeren ve uzun yıllar boyunca verilen isimleri kapsamaktadır. Modern isimler ise siyasal ortama göre değişiklik gösteren, dizilerdeki karakterlerden etkilenen ve beğenilerin belirlenmesiyle oluşan isimleri içermektedir. Son olarak, özellikle son yıllarda artış gösteren ikili isimlerin oluşumunda bir geleneksel bir modern isim olması, ebeveynlerin orta yol bulma stratejisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İsim, isim sosyolojisi, toplumsal değişme

¹ Bu çalışma, 19-21 Eylül 2019 tarihinde Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi’nde düzenlenen 9.Ulusal Sosyoloji Kongresinde sunulan “Toplumsal Değişme Bağlamında İsimlerin Sosyolojik Analizi” başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

*Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, cemserkan.atli@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9085-9059.

A SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE ON NAMES: NAMES GIVEN BETWEEN 1923-2017 IN TURKEY

ABSTRACT

Names are the subject of not only folklore and linguistics disciplines, but also sociology, as they are linked to social structure and social change. They are the reflection of the culture, traditions and practices to which they belong. Names are also indicative of gender, age, religious practices, and ideology. Under this study, the list of most commonly used names published by the Directorate General of Civil Registration and Citizenship Affairs (1923-1950) and Turkish Statistical Institute (TURKSTAT) (1950-2017) was examined through content analysis approach. As a result of this analysis, the names are divided into two different categories as Traditional and modern names. Traditional names refer to those that contain cultural and religious elements and have been given over many years. Modern names, on the other hand, include names that vary according to the political environment, are influenced by the characters in the series, and are picked out to reflect personal admirations. Finally, the practice of giving a child two names –one modern and one traditional- that has become quite popular especially in recent years has emerged as a strategy of compromise among parents.

Keywords: Name, sociology of name, social change

1. GİRİŞ

Biriyle tanışıldığında isminin ne olduğu sorusuna alınan cevap, kişinin zihninde birtakım çağrışımlar getirmektedir: *Muhammed, Eymen, Yaşar, Ege, Azra, Deniz, Rita, Dilan*. Yazılan tüm isimler kişinin cinsiyeti, yaşı, dini pratik bilgileri, oturduğu bölge ve siyasi görüşü bilinmeden bile insanların zihinlerinde birtakım çağrışımlar oluşturabilmektedir. Bu nedenle, isimler hem iletişim kurmamıza yardımcı olan bir semboldür hem de bireyleri birbirinden ayıran bir kimlik şifresidir. Bu kimlik içinde inancı, ideolojiyi ve geleneği barındırmaktadır. Bu kimliği yaratan, yani ismi veren birey(ler), kişilere, ait olduğu toplumsal kodları işlemekle birlikte kendisinden farklı olana da farklı olduğunun mesajını vermektedir.

İsimler verildiği toplumdaki yapı ile doğrudan bağlantılıdır. Bu nedenle bebek doğduğunda o ülkenin yapısına ilişkin isimler verilmektedir. Her ülkeye özgü isimler mevcuttur ve bu isimlerin anlamı başka bir ülkeye gidildiğinde farklılaşmaktadır. Sosyolojik anlamda bakıldığında isimler sadece toplumsal yapı ile değil toplumsal değişme ile de ilişkilidir. Bu nedenle isimler durağan olmaktan ziyade dinamik bir yapıya sahiptir. Çünkü ülkenin yapısı zamanla farklılaştıkça, ülkenin bünyesinde yer alan isimler listesinin de farklılaştığı görülmektedir. İleride de görüleceği gibi kentleşme, sanayileşme, siyasal hareketler ve kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı ile birlikte isimler de bu değişimden nasibini almaktadır.

İsimler toplumsal olanla ilişkilidir ve bu nedenle tarihin, dilbilimin ve antropolojinin olduğu kadar sosyolojinin de konusunu oluşturmaktadır. İsimler ile ilgili çalışmalar incelendiğinde genellikle dilbilim, folklor, halkbilimi, antropoloji ve tarih disiplinleri tarafından çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Fakat Çelik'in (2005) çalışması ile birlikte isimlerin sosyoloji ile olan ilişkisi de incelenmeye başlandığı gözlenmektedir. Çelik'in çalışması, isimlerin dindarlık boyutları ve dini hayat ile olan ilişkisine önem vermektedir.

Çalışmanın ana problemi, Cumhuriyet Dönemi ile günümüzde isimler konusunda var olan farklılıkların hangi koşullar çerçevesinde etkilendiğidir. Çalışma kapsamında, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (1923-1950) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (1950-2017) tarafından yayınlanan en çok kullanılan isimler listesi içerik analizi ile incelenmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nden bugüne kadar yaşanan sosyal değişmeyi tespit edebilmek için isimler kategorilere ayrılmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan önce ve ilerleyen yıllarda verilen isimler 'geleneksel isim'; daha sonraki yıllarda ortaya çıkan isimler ise 'modern isimler' olarak tanımlanmıştır. İncelenen yıllar, gerçekleşen sosyo-kültürel ve siyasal gelişmeler kapsamında ele alınmaktadır.

2. Tarihsel Kimlik Olarak İsimler: Gelenek ve Beğeni Arasında Bir Tercih

Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre ad "bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam" olarak tanımlanmaktadır (TDK, web). Bu tanımda adın bir "şeyi" tanımlamak için önemi üzerinde durulmaktadır. İsmi bilemediğimiz bir nesnenin veya insanın anlam kazanabilmesi için tanımlanması gerekmektedir. Bu nedenle ad verme olgusu, varlığın değerini belirtme hususunda önem taşımaktadır. Çolak Bostancı'ya göre de "insanın toplumsal kimliğinin önemli bir yönünü anlamak, anlamlandırmak ve adlandırmak" oluşturmaktadır (Çolak Bostancı, 2009, s. 363). Bu doğrultuda eğer insanların, nesnelere ve 'şeylerin' birer isimleri olmasaydı insanlık büyük bir karışıklık içerisinde olabilirdi. Çünkü birbirimize nasıl seslenemeyeceğimiz bilememek bu karışıklık durumu oluşturdu. Bunun yanında, bir eşya anlatılırken onun ismi yerine ayırt edici özelliğinin söylenmesi iletişim için de büyük sorunlar yaratabilirdi. Bu karışıklıkları önlemek için doğada bulunan her 'şeye' bir isim verilmekte ve o verilen isme göre iletişim sağlanmaktadır. Örnek'e göre ise ad "insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten simgedir" (Örnek, 1973, s. 11). Örnek'in tanımı isimlerin karmaşık bir yapı olarak toplumsal, bireysel ve gizemsel gücü içeren birer simge oldukları üzerinde durmaktadır.

Topluma adım atmanın ilk koşulu bir isme sahip olduğundan toplum içerisinde yer alan herkesin bir ismi vardır. En basitinden bakılacak olursa

bireyin sosyalleşmesi ve sosyal ilişkiler kurabilmesi için bir isme ihtiyacı vardır. Örneğin çocukların oyun oynaması, bir arkadaş sahip olabilmesi ve o arkadaşla seslenebilmesi için bir isminin olması gerekmektedir. Bahsedilen isimlendirme olayı, kültürün en esaslı parçasını oluşturan dil sayesinde gerçekleşmektedir (Canatan, 2012, s. 220). Maddi dünyada bir ‘şey’ (insan-nesne) ortaya çıkmakta ve insanlar o ‘şey’e isim vererek kelimeyi kullanmaya başlamaktadırlar (Turner, 2016, s. 23). Böylece iletişimsel olarak oluşabilecek karışıklıklar önlenmektedir. Bu anlayış doğrultusunda isimler basit bir kültürel üründen ziyade birçok faktörü içerisinde barındıran karmaşık bir yapıdadır. Bireyseldirler çünkü adı veren kişinin özgürlüğüne bırakılmıştır. Kişiler özgür iradelerine bağlı olarak, sonsuz isimler listesinden dilediği ismi bebeğine verme hakkına sahiptir. Fakat seçme işlemi aynı zamanda belirli normlara da bağlıdır. Bu bağlamda toplumda sorun oluşturacak, argo içeren ya da çocuğu küçük düşürecek isimlerin seçilmemesi gerekmektedir.

Canatan’a göre isimler “içinde yaşanan ülkenin kültürel havzası hakkında bilgi vermektedir” (Canatan, 2012, s. 221). Köse’ye göre de ad verme olgusunun her aşaması farklı gelenek, görenek ve uygulamalardan oluşan kültürel bir olguya dönüşmüştür (Köse, 2014, s. 292). İsimler, kültür ile iç içedir ve kültür sayesinde yaratılan sembolik bir üründür. Sembolik bir ürün olan isimlerin iki karakteristik özellikleri vardır: Ücretsiz bir üründür ve bu yüzden tüketimi mecburidir (Besnard, 1979, s. 347). Bu açıdan düşünüldüğünde isimler moda ve tüketim ile de ilişkilidir. Özetle toplumsallaşma yoluyla sadece gelenekler, görenekler ve inançlar aktarılmamakta bunun yanında isimlerde nesilden nesile devam etmektedir. Bu nedenle de çoğumuzun isimleri aynı zamanda büyükanne ve büyükbabalarımızla aynıdır.

İsimlerin bir diğer özelliği ise bir kişiyi tanımadan veya görmeden ismine bakıldığında birtakım bilgileri vermesidir. Bu nedenle isimler gösterge değeri taşımaktadır. Cinsiyet, etnik köken, dini bilgi, yaşanan yer, ideolojik birikim gibi bilgiler isimlerde saklı olabilmektedir. Mehmet isminin bir erkeğe ait olduğu tartışılmazdır. Ya da Muhammet ismini alan birisinin muhafazakâr bir aileden geldiği sonucuna varabiliriz. Aynı şekilde, Devrim isminin sol görüşlü bir aileden olma olasılığı yüksektir. Bu nedenle isimler, kimi alt kültür gruplarında aidiyet ve bütünleşme rolü oynayabilmektedir. Toplumda hâkim olan kültür karşısında bir yer edinebilmek ve hâkim kültüre karşı kendi varlığını gösterebilmek adına kendi kültürüne ait isimler verilebilmektedir. “Etnik ve dini azınlıklar için kimliğin isimler üzerinden yaşatıldığı ve isimlerin onlar için kendi içinde bütünleşme, ama ana toplumla ayrışmanın en kritik eşiğini oluşturduğu” (Çelik, 2005, s. 25) görülmektedir. Tüm bu gösterge değerlerinden sonra isimlerin aileden edinilen simgesel bir sermaye olduğu görülmektedir. Çünkü verilen isim, bireyin ait olduğu toplumsal sınıfa, inandığı siyasi görüşe ya da dini inancı hakkında bilgi vermektedir. Bu simgesel sermayenin ürünü olarak isimler bireyin hayatını belirli noktalarda

etkileyebilmektedir. Geleneksel toplumda bu ayırım daha keskin iken modern toplumda toplumsal hareketliliğin artması ile birlikte isimler her sınıfa ait olmuşlardır. Fakat burada belirtilmelidir ki isimler insanların zihinlerinde birtakım önyargılar oluşturabilmektedir. Farklı etnik unsurları, dinsel grupları veya siyasi tarafları anımsatan isimler, karşıt gruba sahip insanlar tarafından olumsuz karşılanabilmektedir. Ya da tam tersi olarak bu kategoriye ait isimler ile yakınlık kurmak, insanların zihinlerinde olumlu tutumlar yaratıp aidiyet duygusu oluşturabilmektedir.

İsimler durağan ve statik olmaktan ziyade dinamik bir yapıdadır. Statik bir yapıya sahip olmak demek toplumda hep aynı isimlerin var olması ve yeni isimlerin hiçbir zaman ortaya çıkmaması anlamına gelmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine bakıldığında 60'lı yıllara kadar görülmeyen isimlerin bu yıl itibariyle karşımıza çıktığı görülmektedir. Örneğin, erkek isimleri arasında Abdulsamet, Arda, Aras, Berat, Ali Asaf, Ali Eymen Çınar, Ebubekir, Efe, Egemen, Eymen, Kayra, Miraç, Yusuf Eymen isimlerinin; kadınlarda ise Aleyna, Asya, Azra, Belinay, Buğlem, Elif Naz, Elif Nur, Eylül, Hazal, Hira, Hiranur, Nisa, Nisanur isimlerinin özellikle 90'lı yıllar sonunda ortaya çıktığı ve günümüzde yaygın olduğu görülmektedir. Bu değişim isimlerin dinamik bir yapıya sahip olduğunun somut bir örneğidir.

Son olarak ada sahip olma, hayat boyu taşınacak bir semboldür. Çünkü bir kere verildikten sonra o ad kişiyi ömür boyu takip etmektedir: Mahallede, sınıfta, iş yerinde. Hatta yaşamın sona ermesinden sonra da kişinin ismi mezar taşında kişinin varlığını göstermek için yazılmaktadır. Bunun yanında bir bebeğin ismini belirleme ve verme işlemi rastgele gerçekleşmemektedir. Bu işlem dışarıdan gözlemlendiğinde sadece belgelerin doldurulup ismin verildiği resmi bir işlem gibi görülse de arkasında toplumsal, kültürel, ekonomik faktörleri içeren bir süreçtir. İsimlerin verilme süreci aynı zamanda politiktir. Çünkü içinde anne ve baba arasında gerçekleşen ve sonunda uzlaşmayı bulan bir çatışmayı gerektirmektedir. Sürecin kim tarafından kararlaştırılacağı tahakküm ilişkileri ile doğrudan bağlantılıdır. Bir tarafın dilediği ismi koyabilme gücüne sahip olması ataerki ve modern toplumda yaşama farklılığına bağlı olarak değişmektedir. İsim verme, geleneksel toplumlarda aile büyüklerinin karar verdiği bir süreçken günümüzde çiftin konuşarak, anlaşarak ve tartışarak belirlediği bir süreç haline gelmiştir.

3. Tarihsel Bir Olgu Olarak İsimler

Eski Türklerde isim verilme sürecinin birtakım özelliklere bağlı olduğu görülmektedir. Bu dönemde verilen ismin bireyin kişiliğine ve gelecek hayatına etki edeceği düşünülmektedir. Bu yüzden Eski Türk inancında isim ve kişilik arasında bir bağ olduğuna inanılmaktadır (Alkaya'dan aktaran Canatan, 2012, s. 226). Örneğin çevrede görülen bir eşya ya da doğduğu güne yakın zamanda gerçekleşen bir olayın adı verilmektedir. Bunların yanında savaşlarda elde edilen galibiyetler ve mücadeleler isimlerin belirlenmesi

konusunda önemliydi. Düşmana karşı alınan bir zafer ve düşmanın saldırısı sırasında doğanlara Yağıbasan, Yağıbastı, Yağıgeldi, Kurtulmuş; güneş ile alakalı olan doğumlardan sonra Gündoğdu, Akkoyaş, Güngördü, Akgün; son olarak ta kurtların saldırısı ile ilgili olaylardan sonra doğanlara Kur, Kurgeldi, Kurtbeğ, Börübeğ, Börübay gibi isimler verilmektedir (Türklerde İsimler Ad Verme ve Soyadları Sözlüğü, 1999, s. 69). Bu isimlerin yanında Yaşar, Durdu, Dursun, Satı, Satılmış, Satık, Çatur, Çiçek, Gül, İnci gibi isimlerde Eski Türklerde yaygın olarak verilmektedir (a.g.e., 1999, s. 20). Bu dönemdeki topluluklarda isimler verilirken belirli ritüelleri içermektedir. Örneğin isim sahibi olacak kişiler, kabile reisi tarafından düzenlenen törenlerle isimlendirilirlerdi (a.g.e., 1999, s. 69). Eski Türklerde isimler daha çok ait olduğu toplumu ve bireyin işgal ettiği konumu belirttiğinden dolayı bireyler yetkilerini tanımlayan kavramlarla isim sahibi oluyordu (Çelik, 2005, s. 47). Çocuk bu dönemde isim sahibi olduktan sonra toplumda bir konum elde ederek ismiyle birlikte topluma kendini kabul ettirmektedir (Alkaya'dan aktaran Canatan, 2012, s. 226).

Eski Türklerde ad verme geleneği ile ilgili bilgiler, yazılı kaynaklardan elde edilmektedir. Bu noktada isim verme geleneğine rastladığımız yazılı bir metin olarak Dede Korkut Destanı karşımıza çıkmaktadır. Destanda kişinin isim sahibi olabilmesi için karşılaşması gereken iki kriter vardır: Biri 15 yaşına gelmesi diğeri ise bir kahramanlık göstermesidir (Ülkütaşır'dan aktaran Çelik, 2005, s. 56). Destanda, bir boğayı öldürdüğü için Boğaç Han ismini alan kişi örnek olarak verilmektedir (Sarıtaş, 2009, s. 423). Bu dönemlerde ad verilirken kutsal olduğuna inanıldığı için ziyafetlerin olduğu ve konukların eğlendirildiği çeşitli törenlerin yapıldığı görülmektedir (Abdurrahman'dan aktaran Canatan, 2012, s. 226). Törenlerde çocuklara isimleri, toplum tarafından saygı duyulan yaşlı kişiler vermektedir (Alkaya'dan aktaran Canatan, 2012, s. 226). Dede Korkut Destanında, Korkut Ata'nın törenlerde kahramanlık gösterenlere ad verdiği görülmektedir (Türklerde İsimler Ad Verme ve Soyadları Sözlüğü, 1999, s. 68). Oğuz Kağan Destanı'nda da Dede Korkut Hikâyeleri'nde olduğu gibi isim verme anlayışı, belirli hikâyelerle bağlantılıdır (Yalçınkaya, 2015, s. 370). Bu destanda da 14 yaşına kadar herhangi bir isme sahip olmayan kişi, saygıdeğer bir büyük tarafından belirli ritüeller çerçevesinde adlandırılmaktadır (Çelik, 2005, s. 45).

Eski Türkler farklı inançlara sahip olsalar bile Türkçe isimler kullanmaya devam etmektedir (Türklerde İsimler Ad Verme ve Soyadları Sözlüğü, 1999, s. 21). Anadolu'da yer alan devlet ve beyliklerdeki isimler incelendiğinde bu olgunun varlığı kolaylıkla görülmektedir. Gazneliler'de Alptegin, Sevüktigin, Boğracık; Karahanlılarda Karahan, Togan; Selçuklularda Tuğrul Beg, Alparslan; beyliklerde ise Aytığın, Yağmur, Boğra, Tigin, İnak, İnal, Demir Han, Tursunbey, Turgut, Börü, Gökbörü, Bektemir, Seğmen, İldeniz gibi isimler buna verilebilecek birkaç örnektir (a.g.e., 1999, ss. 22-23). Fakat Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte bu durumdan kişi

adları da etkilenmiş ve Arap-Fars kültürüne bağlı olarak dini içerikli isimlerin verilmeye başlandığı görülmektedir (Karahana, 2009, s. 18). Özellikle Anadolu Selçuklularında Farsça isimler yaygın olarak verilmekteydi (Çelik, 2005, s. 61). Osmanlı'nın isim haritası incelendiğinde de özellikle yöneticiler temelinde gittikçe artan bir Arapça isim ağırlığı söz konusudur. Osmanlı'da isim verme anlayışları merkez ve çevrenin dinamiklerine göre şekillenmektedir: Sarayda Arapça ve Farsça isim verme geleneği devam ederken kasaba ve köylerdeki yaşayan eğitimsiz kesimlerde Türk isim verme geleneği sürmüştür (Başgöz'den aktaran Çelik, 2005, s. 64).

Tanzimat döneminde yazılan romanlara bakıldığında ise dönemin eserlerinde Farsça kökenli olan Bihter, Behlül, Neriman, Suzan, Aysel gibi isimlerin moda olduğu görülmektedir (Çelik, 2006, s.56). Fakat Tanzimat dönemi ve İkinci Meşrutiyet'e rağmen Arapça isimlerin yaygın olduğu görülmektedir. Dini etkinin devam etmesinin önemli nedenlerinden biri Osmanlı Devleti'nin son yıllarında İslami kimliğin tehdit edildiği düşünüldüğünden isimlerde din önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Bulliet, 1978, s. 492).

4. Geleneksel İsimler

İsim verme alanı belki de insanın özgür iradesini kullandığı ender fırsatlardan birisidir. Çocuk sahibi olan aileler, çocuklarına diledikleri ismi verebilmekte ve ismi alan şahıs ta onu ömür boyu taşımaktadır. İşlem özgür bir seçim olarak görülsede bu seçim bazen gelenekler tarafından sınırlanabilmektedir (Bulliet, 1978, s. 489). İsim verme geleneğinin ortaya çıkmasında sosyo-kültürel, ekonomik ve dini faktörler etkili olmaktadır (Yıldırım, 2016, s. 910). Bu nedenle isimler sadece bireysel tutumları değil aynı zamanda kolektif tutumları da kapsamaktadır. İnsanların bir arada yaşamasına katkı sağlayan ve "bizden" olanı gösteren bir tutumu içermektedirler. Bu nedenle isimler her ne kadar ebeveynlerin özgür seçimi sonucu veriliyor gibi gözükse de sosyolojik çalışma bize aslında sürecin bireysel olmadığını ve kolektif temsil ve düzenlilikleri içerdiğini göstermektedir (Galland'dan aktaran Coulmont, 2011, s. 58). Durkheim'de de geleneksel toplum; kolektif bilincin etkili olduğu, farklılıkların çok fazla görülmediği ve herkesin ortak duygu ve inançları taşıdığı bir toplumdur. Bu tür toplumlarda, isimlerin kolektif boyutu ön plandadır. İsmi verme süreci, anne ve babanın bireysel tercihinden ziyade ailenin en büyüğü tarafından belirlenen ve birtakım ritüelleri içeren bir süreci kapsamaktadır. Bu dönemde isimler belirli kurallara -veya kaynaklara- göre verilmektedir. Örneğin verilen isim başkaları tarafından garipsenmeyecek olmalıdır. Ortak amaç ve duygular barındırıldığından isimlerde bu amaca hizmet etmelidir. Bu toplumlarda isim verilmesi topluluğun tarihsel ve kültürel kimliğini pekiştirmektedir (Çelik, 2005, ss. 31-32).

İlk kategoriye oluşturan geleneksel isimler; özellikle cumhuriyetin kuruluşu ve sonraki yıllarda da varlığını sürdüren isimleri kapsamaktadır.

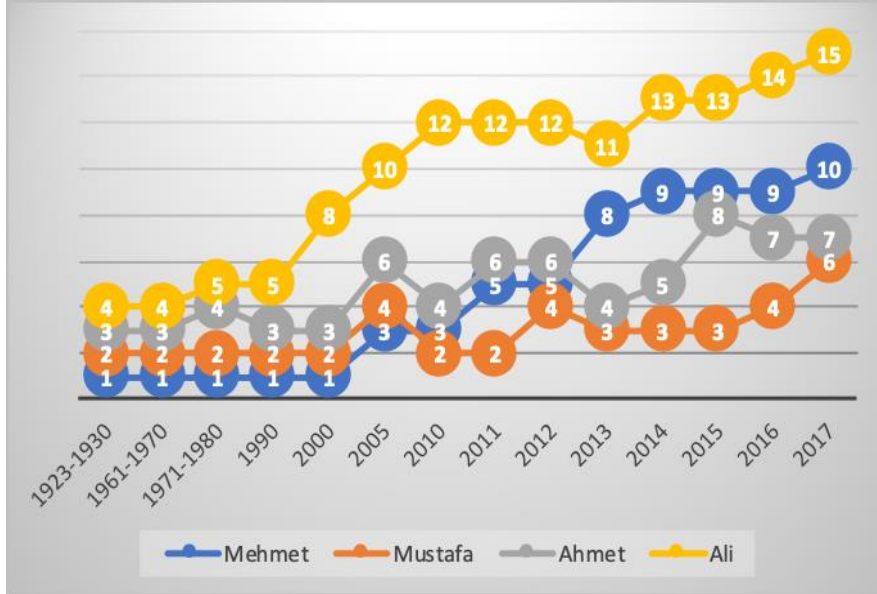
Cumhuriyetin ilk dönemi incelendiğinde verilen isimlerde dinin etkisinin diğer faktörlerden daha fazla olduğu görülmektedir. 1923-1930 yılları arasında ilk 50'de yer alan isimler incelendiğinde genellikle İslami motifler taşıyan isimlerin çoğunlukta olduğu tespit edilmektedir (%80'i Arapça kökenli). Bu kategoriyi oluşturan isimlerin ilk sıralarını özellikle İslam dinine katkıda bulunmuş kişilerin isimlerinin olduğu görülmektedir: Ayşe, Fatma, Emine, Hatice, Zeynep, Ahmet, Mustafa, Ali, Hüseyin. Bu isimler uzun yıllar boyunca sürekli olarak ön sıralardaki yerlerini korumaktadırlar. Bu isimlerin yanında Halil, Mahmut, Arif, Hanife, Naciye gibi Arapça kökenli olup bir anlamı olan isimlerin de sıkça kullanıldığı görülmektedir. Bu noktada dini referanslı isimler seçilirken Arapça kökenli olup-olmama, anlamının dini nitelik taşıyıp-taşımama, kuranda olup-olmama gibi durumlara dikkat edildiğini belirtmek önemlidir.

Mehmet, Ayşe, Zeynep gibi isimlerin tercih edilmesinin tek nedenini din olarak açıklamak yanlıştır. Bu isimler dini motivasyonlara dayalı olmakla birlikte aynı zamanda kültür ve geleneğe de bağlıdır. Genellikle büyüklerin isimleri olmalarından dolayı bu isimlerin verildiği ve bu stratejilerin bir geleneğe dönüştüğü kolaylıkla söylenebilir. Bu bağlamda, geleneksel isimlerin oluşmasında dine ve atalara duyulan saygının iç içe geçtiği görülmektedir (Çelik, 2005, s. 76). Yani dini içerikli isimlerin dini temelini yanında atanın sahip olduğu isim olmasından ötürü de verilmektedir. Başgöz'e göre de bu noktada isimler, din sevgisi ile ataya saygı açısından birbirine karışmaktadır (Başgöz'den aktaran Karahan, 2009, s. 19).

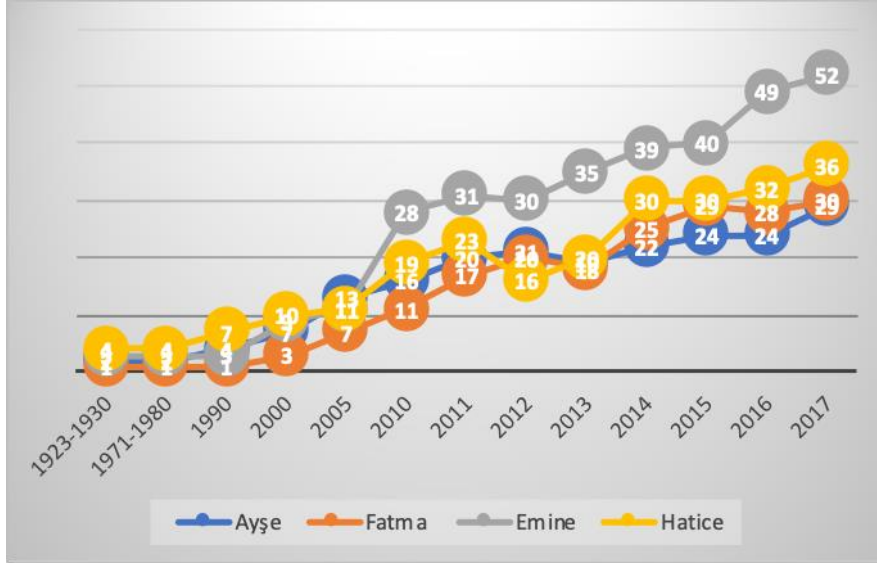
Türkçe kökenli olan geleneksel isimlere bakıldığında ise belirli bir anlam taşıyan isimler olduğu görülmektedir: Dursun (çocukları devamlı ölen ailelerin yeni doğan çocuklarına verdikleri ad), Yaşar (doğan çocuğun uzun ömürlü olması dileğiyle konulan ad), Durmuş (uzun ömürlü olması istenen çocuklara verilen ad), Bayram, Döndü (devamlı erkek çocuğu olan ailenin son doğan çocuğu kız olursa verilen ad). Cumhuriyetin ilanı ve devrimlerle birlikte Türk diline olan önemin artması, isimlerin Türkçe oluşuna etki etmektedir. Bulliet, Türkçe isimlerinin artış nedenini; Türk ulusal kimliğindeki yükseliş, Türk milliyetçiliğin gelişmesi ve Latin alfabesine dönüş ile açıklamaktadır (Bulliet, 1978, s. 494). Nitekim 1930'lu yıllarda Yılmaz, Orhan, Sevim, Ayten, Türkan gibi Türkçe kökenli isimler görünürlük kazanmaktadır.

Geleneksel isimler incelendiğinde iki kategoriye ayrıldığı görülmektedir. İlk grup her zaman var olan geleneksel isimler grubudur. Bu kategorisi içerisinde yer alan isimler, 1923 yılı itibari ile ilk yüz içerisinde yer almış ve günümüzde hala bu sıralama içerisinde yer alan isimleri kapsamaktadır. Bu isimler belirli yıllarda artış gösterirken belirli yıllarda ise azalış göstermektedir. Bu isimler arasında bazı isimler ilk on içerisindeki yerini korurken, bazılarının güç kaybettikleri ve giderek listenin gerisine

düşüğü görülmektedir. Örneğin Ayşe, Emine, Fatma, Hatice isimlerinin uzun yıllar ilk dört sırayı paylaştıkları fakat 90'lı yıllar ile birlikte düşüşe geçtikleri ve günümüzde de 30. ve 50. sıralar arasında yer aldıkları tespit edilmektedir. Erkek isimlerinde 80'li yıllara kadar en çok verilen ilk beş isim olan Mehmet, Mustafa, Ahmet, Ali, Hüseyin'in ise günümüzde 6 ve 40. sıralar arasında yer aldığı görülmektedir. Bu noktada erkek geleneksel isimlerin, kadın geleneksel isimlere oranla daha yavaş gerilediği görülmektedir. Bunun nedeninin kadın isimlerinin daha fazla çeşitlilik göstermesidir. Bu isimlerin yanında erkeklerde Hasan, İbrahim, İsmail, Osman, Halil, Süleyman; kadın isimlerinde ise Meryem, Zehra, Rabia, Esmâ isimlerinin hala ilk yüz içerisinde oldukları görülmektedir. Bu isimlerin büyük kısmının yıllar ilerledikçe güç kaybedecekleri ve ilk yüz içerisindeki yerlerini koruyamayacakları görülmektedir.

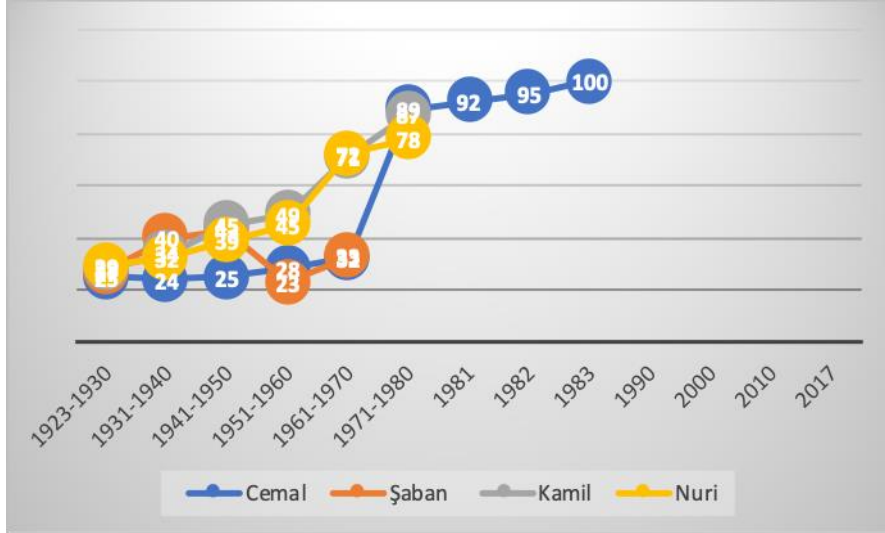

Grafik-1: Her Zaman Var Olan Geleneksel Erkek İsimleri

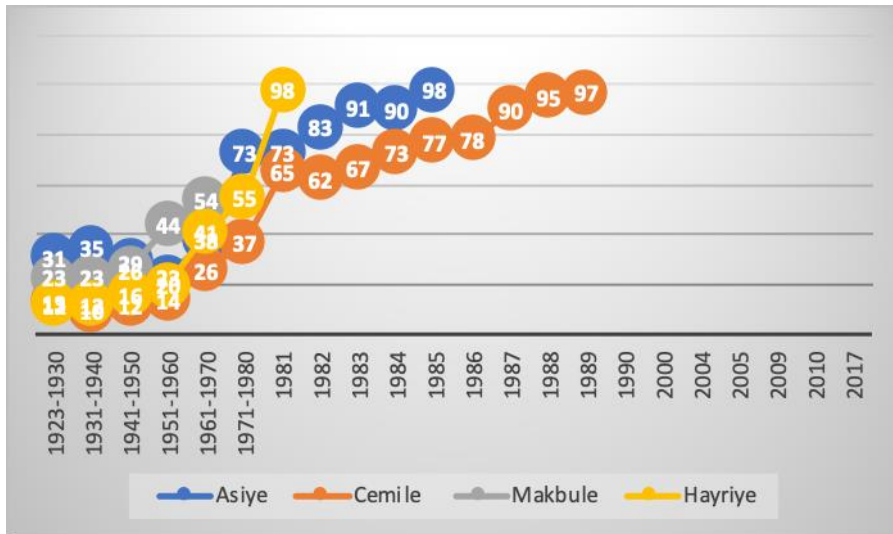

Grafik-2: Her Zaman Var Olan Geleneksel Kadın İsimleri

Geleneksel isimler kategorisinde ikinci grubu oluşturanlar ise popülerliğini yitiren geleneksel isimlerdir. Bu kategori içerisinde yer alan isimler, belirli bir zaman aralığında popülerleşen fakat günümüzde artık ilk yüz içerisinde yer almayan isimlerdir. Kadın isimleri arasında yer alan Elife, Fikriye, Şükriye, Lütfiye, Hafize, Nazife, Rukiye, Nazmiye, Kadriye, Asiye, Saniye, Safiye, Feride, Hamide, Zekiye, Hanife, Sultan, Gülsüm, Hacer, Döndü, Hanım, Güllü; erkek isimler arasında yer alan Cemal, Kazım, Bayram, İhsan, Durmuş, Sabri, Emin, Mevlüt, Şevket, Halil bu gruba ait olan isimlere örnektir.

Grafik-3: Popülerliğini Yitiren Geleneksel Erkek İsimleri

Grafik-4: Popülerliğini Yitiren Geleneksel Kadın İsimleri

5. Modern İsimler

Toplumsal değişme, toplumsal yapıda meydana gelen değişmeyi içermektedir (İçli, 2009, s. 141). Değişme toplumun doğasında var olduğundan toplumlar ne kadar çok geleneksel olsalar da her zaman değişim halindedir (Fichter, 2006, s. 194). Değişme durumunda toplumda yer alan yapılar, kurumlar, değerler ve gelenekler süreç içerisinde yeni bir forma bürünmektedir. Kültürün ürünü olan isimler de bu değişmeden nasibini almaktadır; çünkü isimler ait oldukları toplumun yaşam biçimini, düşünce tarzını ve sosyal

yapısını içermektedir (Çelik, 2005, s. 124). Yapı değiştikçe isimler de değişmektedir. Bu nedenle geleneksel toplumlarda isim verme anlayışı ile günümüzdeki anlayış arasında önemli bir farklılık vardır. Geçmişe ait kültürel ve toplumsal aktörler ile bugünün aktörleri arasındaki ayırım bu farklılığın önemli nedenlerinden birisidir. Bunun yanında toplumsal değişimi tetikleyen olayların yaşanması da isimlerin değişiklik göstermesinin başka bir nedenidir. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra yaşanan kentleşme, sanayileşme, liberalleşme politikaları ve kitle iletişim araçlarının geniş kesimlere yayılması, sosyal yapının değişmesine aracılık etmiştir. Özellikle sanayileşme ve kentleşme sonucu kırsal nüfusun azalması ve kentli kültürünün yerleşmesi ile isimler farklı niteliklere bürünmektedir. "Sanayileşme ve modernleşme çerçevesinde gerçekleşen, kentleşme ve bütün yaşam alanlarının rasyonelleşmesi gibi makro-toplumsal düzeyde birey ve aileyi etkilemiştir" (Çelik, 2005, s. 137). Aile tipinin geleneksel aileden çekirdek aileye geçmesi sadece aileye ait değerlerde farklılıklar yaratmamış aynı zamanda isim vermede karar mercisinin aktörlerinde de değişiklikler getirmiştir. Geleneksel toplumda büyükanne ve büyükbabalar isim verme sürecine dâhil olurken artık anne ve babanın kararları önem taşımaktadır. Zengin'in (2001) ortaöğretim ve yükseköğretimde okuyan öğrenciler ve Uysal'ın (2017) üniversite öğrencileri üzerine yaptığı çalışmalarda da isimlerin belirlenmesinde ya annenin ya babanın ya da ikisinin birden karar verdiği sonucu çıkmıştır. Postmodernizmin modernliğe karşı olarak çok kimlikliğe vurgu yapması ve farklı özellikteki insanların bir arada oluşuna sahip çıkması isimlerin farklılaşmasına etki etmektedir. Bu nedenle 80'li ve 90'lı yıllardan itibaren isimlerin çok hızlı bir şekilde farklılaştığı ve değişik formlar aldığı görülmektedir.

Mekanik toplumdan organik topluma geçişle birlikte yüz yüze iletişimin yoğun olduğu birincil ilişkilere dayanan bir yapıdan, resmi ve çıkar ilişkilerinin baskın olduğu topluma doğru bir dönüşüm gerçekleşmektedir. Bu dönüşümle birlikte dinin ve geleneklerin toplum üzerindeki gücü kırılırken, yasaların üstünlüğüne inanılan ve akılcı eylemlerin etkisi artmaktadır. Modernleşme ile birlikte her ne kadar dini vurgunun toplumsal yapı üzerindeki etkisi azalsa da isimlerin belirlenmesinde din hala önemli bir unsurdur. En çok kullanılan isimlere bakıldığında dini anlamı olan isimlerin üst sıralarda olması bunun en somut göstergesidir. En çok kullanılan isimler arasında erkeklerde Abdülsamet, Eymen, Ensar, Miraç, Berat; kadınlarda ise Ebrar, Ecrin, Aleyna, Sümeyye, İkranur, Buğlem gibi isimlerin verilmesi din ile ilişkinin varlığını göstermektedir. Dini motifli isimlerin çoğunun geleneksel isimlerden farklı oluşu, bu durumda dini etkinin yanında bireysel tercihlerinde önem taşıdığını göstermektedir.

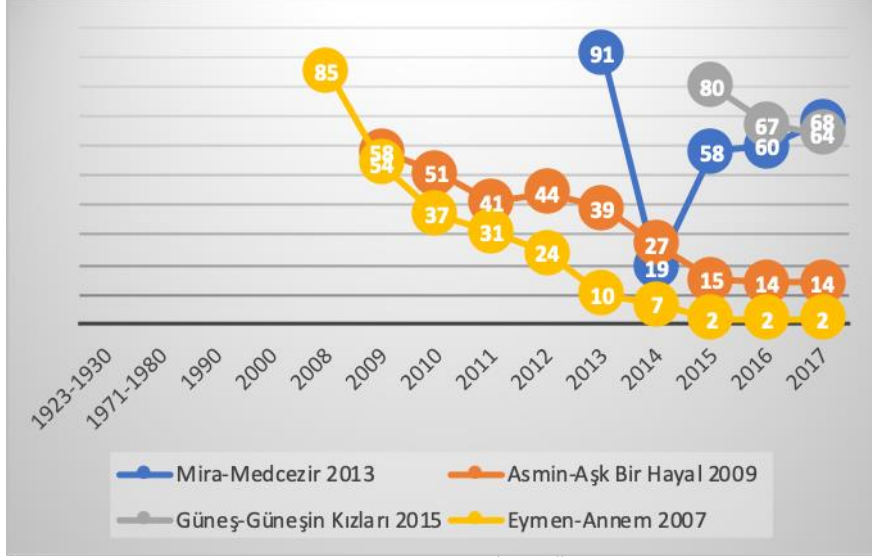
İsimlerin popülerleşmesinin birden çok nedeni olabilir: Çok sevilen bir dizi karakteri, daha önce duyulmamış ve aynı zamanda kulağa hoş gelen bir isim veya siyasi dönüşümün yansıması olarak yeni isimler karşımıza

çıkabilmektedir. Modern isimler kategorisi belirlenirken üç durumun etkili olduğu görülmektedir: Siyasal etkiler, kitle iletişim araçlarının etkisi ve beğenilerin önem kazanması. Gelecek bölümde bu etkilerin durumu incelenecektir.

5.1. Kitle İletişim Araçlarının Yaygınlaşması ve Dizilerin Etkisi

Kitle iletişim araçlarının insanların hayatına girmesi ile birlikte, toplumsal hayatı daha fazla etkilediği görülmektedir. Bu araçların görünürlük kazanması, insanların farklı etkilere maruz kaldıklarını göstermektedir. Medyanın düşüncelerimizi, kararlarımızı ve toplumdaki değerleri etkilediği tartışılmaz bir gerçekliktir. Günümüzdeki kültürel pratikler; yaşam tarzlarını, kültürel alışkanlıkları ve beğenileri belirlerken (Köse, 2014, s. 297) isimleri de etkilemektedir. Kitle iletişim araçları ve teknoloji, isimler ile etkileşim halindedir. “Güçlü bir iletişim aracı olarak televizyon, eğlence alışkanlıklarını, haber alma tercihlerini, sosyal ilişki biçimlerini, gelenekleri, insanların gerçeklik algısını ve dolayısıyla dünyayla ve birbirleriyle olan ilişkilerini değiştirerek yeni bir toplum ortaya çıkarmıştır” (Williams’tan aktaran Köse, 2014, 298). Televizyonun insanların gündelik hayatına girmesi ve televizyon dizilerinin yoğunluk kazanması, insanların dizilerde izlediği karakterlerin isimlerinden etkilenecek isim vermeleri sonucunu doğurmaktadır. İnsanlar günümüzde artık sadece geleneklerden değil televizyonlarda yayınlanan bir dizinin karakterinin isminden, karakteri oynayan kişinin gerçek isminden veya sevilen şarkıcının isminden etkilenecek çocuğuna isim verebilmektedir.

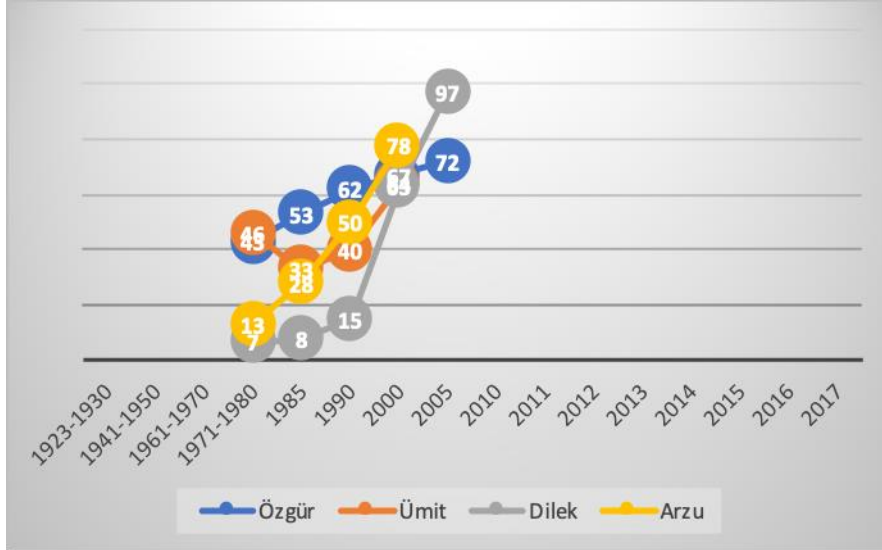
Reyting sıralamalarında dizilerin ön sıralarda olduğu dikkat çekmektedir. Ön sıralarda olan dizilerin karakterlerinin isimleri, izleyen yıllarda isim listesinde yer alacak isimlerin en büyük adayları olarak göze çarpmaktadır. Daha önce listede yer almayan Asmin isminin 2009 yılında yayınlanan Aşk Bir Hayal dizisinde yer alan karakter ile birlikte 2004 yılında listeye giriş yaptığı ve ilerleyen yıllarda yedinci sıraya kadar çıktığı görülmektedir. Yine aynı şekilde 2007 yılında yayınlanan Annem dizisinde yer alan bir karakter olan Eymen ismi, 2008’de listeye giriş yapıp ilerleyen yıllarda ikinci sıraya kadar çıktığı görülmektedir. Nazar ismi de 2002 yılında yayınlanmaya başlayan Kınalı Kar dizisinde yer alan bir karakter olarak 2003 yılında 25. sırada ve 2004 yılında 51. sırada kendine yer bulup, takip eden yıllarda kaybolmaktadır. Sadece dizi karakterlerinden değil dizilerde (ve filmlerde) karakteri canlandıran kişilerin gerçek isimleri, başarı göstermiş kişilerin isimleri ve şarkıcıların isimleri de isim verilirken önemli olmaktadır. 2002 yılında gerçekleşen Türkiye Güzellik Yarışmasında Türkiye güzeli seçilen Azra Akın’dan sonra 2003 yılında Azra isminin ilk 100 içerisinde yer aldığı görülmektedir. Hatta ilerleyen yıllar ile birlikte Azra isminin ilk 10 içerisinde yer aldığı görülmektedir.

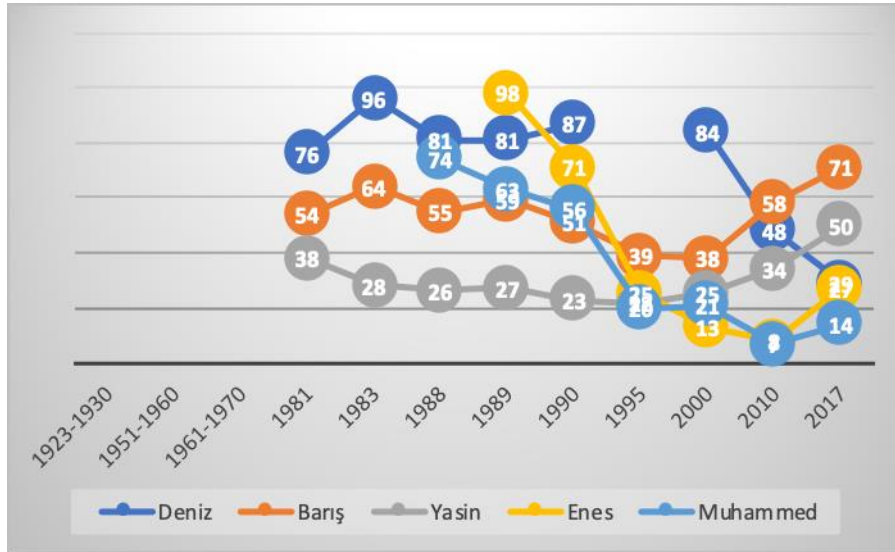
Grafik-5: Dizi Karakterlerinin İsim Üzerindeki Etkisi

5.2. Siyasal Etki ve Muhafazakarlaşma

Toplumsal değişme ve siyasal etkileri birlikte ilerlemektedir. Bir partinin iktidara gelmesi ya da bir kişinin cumhurbaşkanı olması isimlerin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bununla birlikte iktidara gelen partinin politikaları çerçevesinde Türkçe veya Arapça isimler de ağırlık kazanmaktadır. Siyasal ve ideolojik bir nedene dayanan isimler, umudun ve fikirlerin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Çolak Bostancı, 2009, ss. 367-368). Bu nedenle sağ ve sol çatışmasının yaşandığı yıllarda ve darbe dönemlerinde isimlerin belirli formlar aldığı görülmektedir: Muhammet, Özgür, Fatih, Deniz, Barış, Yasin, Enes bu isimlere verilebilecek örneklerden birkaçıdır. Sadece ideolojik içerikli isimler değil duygu durumunu yansıtan isimlerin de bu dönemler itibari ile ortaya çıktığı gözlenmektedir. 1970’li yıllarda ortaya çıkan Ümit, Dilek, Arzu ve Özgür; 1980’li yıllarda ise Umut ve Kader isimleri bu yansıma örnek olarak verilebilmektedir.

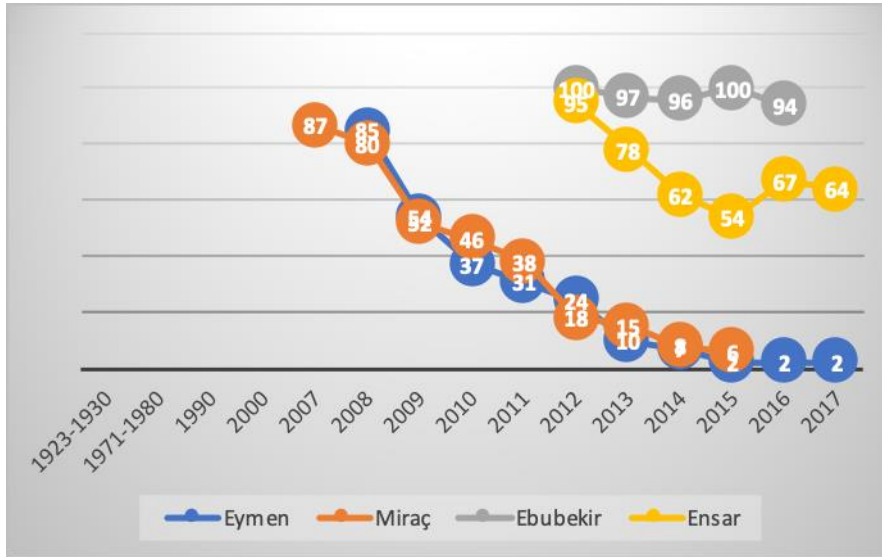
Grafik-6: 70'li Yıllarda Güç Kazanan İsimler

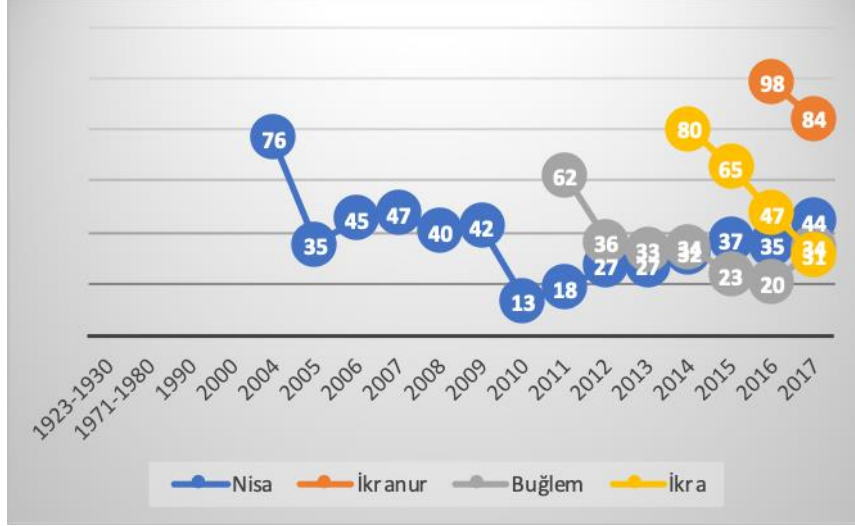
Grafik-7: 80'li Yıllarda Güç Kazanan İsimler

Türkiye'de yaşanan çatışma kültürünün artması, belirli siyasal isimlerin ortaya çıkmasına neden olurken kültürel çoğulculuk ve bireyciliğin yükselmesi ile ideolojik isimler azalmaktadır (Çelik, 2006, s. 55). Çatışma ortamının olmadığı zamanlarda, ideolojik isimlerin, kişinin okul ve iş hayatında karşılaşabileceği zorluklar nedeniyle isim olarak verilmediği görülmektedir. Fakat bunlara karşın iktidarda olan siyasal partinin ideolojisi veya politikaları, isimlerin belirli bir form alması sonucunu doğurmaktadır.

Refah Partisinin iktidara gelmesi ve sonrasında AK Parti'nin iktidar olması ile birlikte günümüzde dini motifler taşıyan isimlerin görünürlük kazandığı görülmektedir. Bu nedenle siyasi ortamın isimler üzerindeki belirleyiciliği önem taşımaktadır. Fakat görünürlük kazanan isimlerin dini referansa dayanmasıyla birlikte bu isimlerin daha önce verilen geleneksel isimlerden farklı oluşu din ve beğenilerin iç içe geçtiğini göstermektedir. Son dönemde, dini referansa dayanan ve daha önce toplumda yer almayan isimler tercih edilmeye başlanmaktadır. Ebrar, Ecrin, Aleyna, Buğlem, Eymen, Miraç, ve Ensar bu isimlere örnektir. Bu isimlerin yanında günümüzde verilmeye başlanan Nisa, İkra, Erva, Lina, Mira, Mila, Ravza, Zümra gibi hem dini referansa dayanan hem kulağa hoş gelen isimlerin aynı forma sahip olduğu görülmektedir: İki heceli ve sonu 'a' ile bitmesi. Dini motifli isimlerin üst sıralarda oluşuyla birlikte bu olgu diyalektik karşılığını da yaratmaktadır. Maddi olayları çağrıştıran isimlerin de bahsedilen yıllar içerisinde görünürlük kazandığı görülmektedir. Ada, Ayaz, Doruk, Çınar, Poyraz, Rüzgâr ve Toprak son yıllarda üst sıralarda görünürlük kazanan isimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik-8: Son Dönemde Güç Kazanan Modern Erkek İsimleri

Grafik-9: Son Dönemde Güç Kazanan Modern Kadın İsimleri

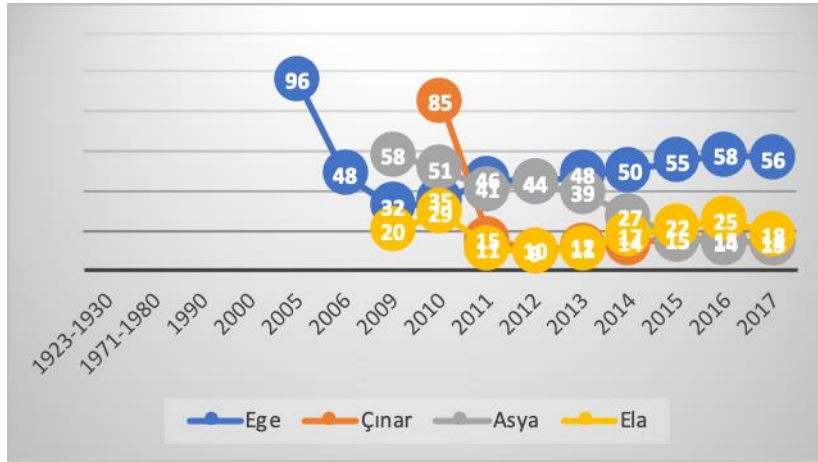
5.3. Beğenilerin Önem Kazanması

Sosyologlar için nesnelere (isimlerin) moda olması demek isimlerin artık bireysel seçimin sonucu olduğunu ve isimlerde beğenin önem kazandığını göstermektedir (Coulmont, 2011, s. 31). Bunun yanında isimler seçilirken daha önce duyulmamış veya kulağa hoş gelen isimlerin seçilmesi de bu bireysel tercihlerin uygulamasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktada geleneksel toplumda gerçekleşen isim verme ritüellerinin artık sona erdiği ve günümüze uygun olarak yeni formlar aldığı görülmektedir. Önceden gelenek tarafından sınırlandırılan isimler listesi içerisinde seçim yapılırken, günümüzde ise isimler artık herhangi bir kurala dayanmadan da verilebilmektedir. Yıllar ilerledikçe kullanılan isimler listesinin gittikçe genişlediği görülmektedir. Köse'ye de göre “bazı isimler yapı, ses ve anlam açısından dilin kurallarının ve toplumun beğeni kalıplarının uzağına düşerek mazide kalırken, yerini duygusal değeri yüksek, olumlu çağrışımları olan, beğeni kalıplarına uyan yeni isimlere bırakmaktadır” (Köse, 2014, s. 292).

Modern toplumda bireysel tercihlerin önem kazanması kendisini ‘diğer’lerinden ayırma amacı da taşımaktadır. Bu bağlamda isimler, bireyleri birbirinden ayırmak için kullanılmaktadır (Coulmont, 2011, s. 37). Birbirinden ayrılma amacıyla daha önce işitilmemiş, geleneksel olmayan ve kulağa hoş gelen isimler önem kazanmaya başlamaktadır. “Kob, isimlerde bireyselleşme eğilimlerini ortaya çıkaran farklı yönelimlerde göstermektedir. Bunlar arasında özellikle benzersiz, az rastlanan isim alma isteği, yeni düzenlemelerle oluşturulan nadir isimler alma, isimlerde cinsiyet ayrımını ortadan kaldırma, vasıflayıcı, tanımlayıcı, cins isimler alma, kulağa hoş gelen, güzel tınısı olan, tekrarlanan isimler alma gibi eğilimler öne çıkmaktadır” (Kob'tan aktaran Çelik, 2005, s. 138). Günümüzde artık büyükanne ve

büyükbabaların isimlerinden ziyade kulağa hoş gelen isimlere öncelik verilmektedir. Bu noktada beğenin geleneğin önüne geçtiği kolaylıkla söylenebilmektedir.

Bu kategori içerisinde yer alan isimlerin özellikle son yirmi yıl içerisinde ortaya çıktıkları görülmektedir. Ada, Asya, Azra, Berra, Sıla, Tuana Ela, Doruk, Ege, Poyraz gibi isimler son yıllarda listeye girmektedir. Bu isimler verilirken bir dizide oynayan karakter ismi olması da etkili olmaktadır.

Grafik-10: Son Dönemde Güç Kazanan İsimler

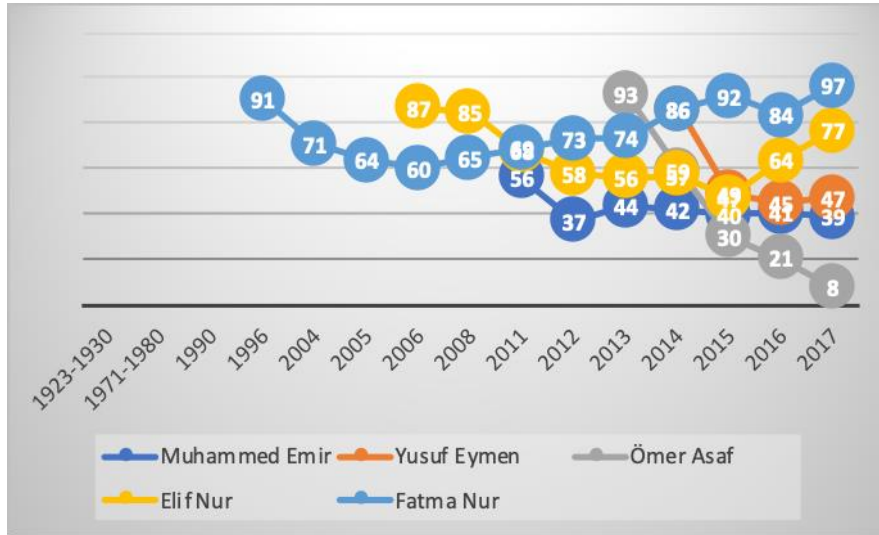
6. Orta Yolu Bulma Stratejileri: İkili İsimler

Resmî belgelerde yer alan ikinci isim, diğer kişiler tarafından genellikle bilinmemektedir. İsmi veren açınsından düşünüldüğünde iki isim vermenin birden çok nedeni olabilir: Anne tarafından ya da baba tarafından bir büyüğünün adını vermek, bireysel tercihe göre seçim yapmak veya bireyi tek isimlilerden ayırt etmek. Birden fazla isim aynı zamanda isim stoğunun genişlemesine de katkıda bulunmaktadır. İsim tercihi ismi verenin kendi özgür iradesine bırakıldığından ilk isim geleneksel bir isim, diğer isim daha yenilikçi bir isim olabilmektedir (Coulmont, 2012, s. 24). Bu açıdan bakıldığında ikili isimler, geleneğe bağlı olsa da içerisinde bireysel beğenileri de barındırmaktadır. Bu yüzden iki isim verme süreci içerisinde hem geleneği hem de yeniliği içinde barındıran bir süreci içermektedir. TÜİK verilerinde kullanılan ikili isimler incelendiğinde:

Yaygın olarak kullanılan ilk isimler; Ali, Emir, Halil, Hasan, İbrahim, Muhammed, Ömer, Yunus; yaygın olarak kullanılan ikinci isimler ise Eymen, Asaf, İbrahim, Hüseyin, Halil, Ali, Emin, Emir, Enes, Mustafa, Talha, Asaf, Emre'dir. Kullanılan ilk isimler genellikle geleneksel bir isim olduğu görülmektedir. İkinci isimler ise modern isimlerdir.

Veriler incelendiğinde kadın isimlerinde Beyza Nur, Ela Nur, Elif Su, Elif Naz, Elif Ada, Fatma Nur, Fatma Zehra, Hatice Kübra, Hira Nur, Nisa

Nur, Sude Naz isimlerin sıklıkla kullanılan ikili isimler olduğu görülmektedir. Erkek isimlerine bakıldığında ise; Ali Asaf, Ali Eymen, Emir Asaf, Halil İbrahim, Hasan Hüseyin, Muhammed Ali, Muhammed Emin, Muhammed Emir, Muhammed Enes, Muhammed Eymen, Muhammed Mustafa, Muhammed Talha, Muhammed Yusuf, Muhammet Emin, Ömer Asaf, Yusuf Eymen isimlerinin belirli yıllarda ilk yüz içerisine girdiği görülmektedir. İsimler incelendiğinde ilk olarak geleneksel bir ismin seçilip (ör. Elif, Muhammed, Ali) daha sonra ikinci ismin (Naz, Ada, Su, Eymen) bireysel tercihlerin sonucu olduğu görülmektedir. Bu olguyu destekleyen ve Sarıtaş'ın (Sarıtaş, 2009) gerçekleştirdiği araştırmada, ankete katılan ikili isimlerin bu iki isimden birinin “modern” ötekisinin ise “geleneksel” bir isim olduğu belirtilmektedir.

Grafik-11: Son Dönemde Güç Kazanan İkili İsimler

7. SONUÇ

Toplumda karışıklık ortamının oluşmamasında nesnelere, kişilere ve şeylere isim vermek önemlidir. Birine veya bir şeye nasıl sesleneceğini bilmemiz toplum içerisindeki iletişimin sorunsuz olmasına yardımcı olmaktadır. Bunun yanında isimler hem toplumsal hem de bireysel öğeleri içermektedir. İsimlerin seçimi bireylerin tercihine bırakıldığından bireyseldir. Fakat isimler aynı zamanda kültüre, ritüellere, geleneklere ve göreneklere de bağlı olduğundan toplumsaldırlar. İsimler, ait oldukları toplumsal yapıya özgü kuralları içermektedirler ve miras ögesi olmalarından ötürü kuşaktan kuşağa aktarılan bir süreci içerirler.

Geleneksel isimlerin oluşmasında kültürün ve dinin etkisi diğer etkilere göre daha fazladır. Bu dönem isimlerin özelliklerine bakıldığında genellikle İslam'a hizmet etmiş kişi isimleri olduğu ve Arapça kökenden

geldikleri görülmektedir. Dini etkinin yanında atalara duyulan saygıdan ötürü büyüklerin isimlerinin verilmesi de sık rastlanan bir durumdur. Bununla birlikte geleneksel olmayan yeni isimlerin, özellikle 60'lı yıllar ile birlikte yoğunluk kazanmaya başladığı ve ilerleyen yıllarda çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Sanayileşme ve kentleşme ile birlikte toplumsal yapıda meydana gelen değişmelerle, isimler de farklı formatlar almaktadırlar. Modern adı altında yer alan isimlerin; medyadan, siyasal olaylardan ve beğenilerden etkilendiği görülmektedir. Modern isimler içerisinde orta yolu bulma stratejisi olarak değerlendirebileceğimiz ikili isimlerin modern ve geleneksel değerler taşıması, bu tercihlerin hem bireysel önemini hem de geleneğin toplum içerisinde hala bir değer olduğunun göstergesidir.

Sonuç olarak geleneksel isimler hala varlığını devam ettirmekle birlikte güçlerini kaybettikleri ve ilerleyen yıllarda toplum içerisinde görünürlüklerinin azalacağı görülmektedir. Fakat geleneksel isimlerin önemli bir özelliği olan dine dayanma olgusu, geleneksel isimlerin yerine gelen isimlerde de görülmektedir. Arapça kökenli olan ve Kur'an'da geçen fakat daha önce verilmeyen isimler popüler isimlerin ön sıralarında bulunmaktadır. Siyasal etki ile birlikte son yıllarda yoğunluk kazanan dini motifli isimler aynı zamanda diyalektik karşıtını da oluşturmaktadır. Çınar, Ayaz, Doruk, Ada, Poyraz gibi isimler de dini motifler yerine maddi öğelere dayanan isimler olarak popüler isimler sıralamasında üst sıralarda bulunmaktadır. Modern isimlerin verilmesinde sadece bir ögenin belirleyici olmadığı; dini etkilerin, medyanın gücünün ve bireysel tercihlerin iç içe geçtiği bir süreç haline geldiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bulliet, R. W. (1978). First Name and Political Change in Modern Turkey. *International Journal of Middle East Studies*, 9 (4), 489-495.
- Besnard, P. (1979). Pour Une Etude Du Phenomene de Mode Dans la Consomation Des Biens Symboliques: Le Cas Des Prenoms. *European Journal of Sociology*, 20 (2), 343-351.
- Canatan, K. (2012). Türkiye'nin İsim Haritasının Temeli Olarak Ehl-i Beyt Sevgisi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 62, 213-236.
- Coulmont, B. (2011). *Sociologie des Prenoms*. Paris: La Decouverte.
- Coulmont, B. (2012). Des Prenoms Invisibles. *La Lettre de l'enfance et de l'adolescence*, 87, 23-28.
- Çelik, C. (2005). *İsim Kültürü ve Din*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çelik, C. (2006). Kültürel Sembol Sistemi Olarak İsimler: İsim Sosyolojisine Giriş. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 39-61.
- Çolak Bostancı, G. (2007). Kişilere İsim Vermenin Sahne Arkası. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/3. 362-375.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji Nedir*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İçli, T. (2009). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karahan L. (2009). Türkçede Dini Anlamalı Bazı Kişi Adlarını Ekle Değiştirme Geleneği. *Dil Araştırmaları*, 4, 17-24.
- Köse, A. (2014). Değişimin Gölgesindeki Gelenek: Popüler Diziler ve Farklılaşan Ad Verme Kültürü. *Milli Folklor*, 6 (101), 291-306.
- Örnek, V. V. (1973). *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK,web
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_karistirilan&view=karistirilan&kategori1=krs_akan&kelimez=2.
- Turner, G. (2016). *İngiliz Kültürel Çalışmalar*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Türklerde İsimler Ad Verme ve Soyadları Sözlüğü, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Uysal, İ. N. (2017). Adlar ve Ad Verme Geleneği Üzerine Bir Araştırma: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Örneği. *Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi*, 60, 687-704
- Yalçınkaya, B. (2015). Almanca ve Türkçe Ad Verme Gelenepleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55 (1), 363-379.
- Zengin, D. (2001). Ortaöğretim ve Üniversitedeki Öğrencilerle Adlar Üzerine Bir Anket. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 41(1), 69-93.